

- працю – Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія». – 2015. – Вип. 51. – С. 101–104.
4. Тодорова Н. Ю. Концептуальна структура домену «Простір» / Н. Ю. Тодорова // Наукові записки Кіровоградського Центральноукраїнського державного педагогічного університету ім. Винниченка. – Кіровоград: Видавець Лисенко В. Ф., 2016. – Вип. 146. С. 173–177.
  5. Fraser B. Idioms within a Transformational Grammar [Електронний ресурс] / B. Fraser. – Режим доступу: <https://www.jstor.org/stable/25000426>
  6. Weinreich U. Explorations in semantic theory [Електронний ресурс] / U. Weinreich. – Режим доступу: <https://philpapers.org/rec/WEIEIS>

Подольак Андрій

Науковий керівник – Конкульовський Володимир

ПРОБЛЕМАТИКА ПЕРЕКЛАДУ АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

У будівельній сфері використовуються зосереджені на змісті прагматичні науково-технічні та офіційні тексти. Для конкретного стилю є свої специфічні мовні особливості, які мають суттєвий вплив не лише на процес, а й на результат перекладацької діяльності щодо згаданих матеріалів. Архітектурно-будівельну частину науково-технічної та виробничо-технічної лексики можна розглядати як окрему досліджувану групу в науковому спектрі дослідження особливостей перекладу, тому така лексика викликала у нас інтерес і з лексикологічної точки зору, і з перекладацької.

Перекладу архітектурно-будівельної лексики властивим є вирішення завдань, які виникають у зв'язку із наступними особливостями текстів науково-технічного характеру: поширеність сталих фраз (виразів) та кліше; частий ужиток науково-технічної термінології; потреба наявності універсального уніфікованого словника термінологічної єдності для кожної окремої сфери; фактор використання слів та словосполучень (без присвоєного терміну в певній галузі) для визначення відповідного поняття чи об'єктів, але, у той же час, лише в конкретній області обміну інформацією, обмеженої колом науковців (чи фахівців галузі), що дозволяє зазначеному колу осіб сконцентруватися на темі, не сповільнюючи хід дискусії затримками, пов'язаними із підбором способу висловлення; використання низки інших звичних слів, що універсально використовуються в усіх функціональних стилях (та число яких не обмежується лише термінологічним і спеціальним словниками), адже перекладач науково-технічної літератури та матеріалів, у ході перекладу таких лексичних одиниць, стикається із аналогічними труднощами та застосовує аналогічні підходи задля їх вирішення, як і перекладачі, котрі працюють із матеріалами в інших сферах.

Одним із ключових прийомів лексичних трансформацій у виконанні перекладу термінології архітектурно-будівельної галузі, на нашу думку, є калькування – відтворення комбінаторного складу слова, за якого складові слова або ж фрази можуть перекладатися за допомогою відповідних складових елементів цільової мови. Значна частина термінологічних одиниць архітектурно-будівельної галузі утворені за допомогою методу складання основ та можуть бути двокомпонентними чи трикомпонентними, або ж, більше того, інколи й

перекладатись іменниковими словосполученнями. Зазначений прийом використовується у виконанні перекладу структурно складних термінів із мови оригіналу [4, с. 116-117].

У здійсненні перекладу лексичних одиниць, зокрема літературних матеріалів зі сфери будівництва, для зручності їх можна умовно розподілити на дві групи: до першої із них належать одиниці із існуючими відповідними еквівалентами у мові, на яку виконується переклад, а до другої – одиниці без еквівалентів. Лексичні одиниці із існуючими відповідними еквівалентами у мові, на яку виконується переклад, можна поділити на одиниці із одним еквівалентом та одиниці із багатьма еквівалентами. Варто зазначити, що, на нашу думку, у здійсненні перекладу термінів із багатьма еквівалентами, суттєву роль відіграє контекст, за допомогою котрого перекладач підбирає коректне відповідне значення з-поміж багатьох можливих варіантів.

Лексичні трансформації можуть бути застосовані у перекладі науково-технічних матеріалів у випадку, якщо текст оригіналу насичений термінами із певної професійно-фахової сфери, еквіваленти яких, у свою чергу, відсутні у цільовій мові або мають іншу структурну чи функціональну специфіку в професійно-фаховій сфері цільової мови [2, с. 156].

Транскодування – це спосіб виконання перекладу, у якому фонетична чи графічна (інколи – обидві) форма слова із мови оригіналу відтворюється у перекладі графічними засобами (літерами) цільової мови. Транскодування можна поділити на чотири типи: транслітерування (слово із мови оригіналу передається у перекладі по літерах: *order* (in architecture) – ордер (в архітектурі), *portal* – портал); транскрибування (звукова форма слова із мови оригіналу передається літерами цільової мови: *peak* – пік, *resistor* – резистор); змішане транскодування (застосування транскрибування, використовуючи у той же час елементи транслітерування, або ж навпаки: *post-review* – пост-ревію, *over-lock* – оверлок, *altimeter* – альтиметр); адаптивне транскодування (форма слова із мови оригіналу певною мірою проходить «адаптування» до звукової чи граматичної (інколи – обидвох) структури цільової мови: *nipple* – ніпель, *platform* – платформа, *pallet* – палет).

У використанні способу транскодування, як можна зробити висновок, літерами цільової мови можна передати усю форму, або ж принаймні її більшу частину, зокрема мова йде про адаптивний тип транскодування. Інколи використовується транскодування змішаного типу, у якому значна частина слова, яке транскодується, передає його фонетичний склад у мові оригіналу, але, у той же час, певні структурні елементи його графічної форми також передаються [5].

З метою набуття терміном певної внутрішньої структурної вмотивованості, в ході транскодування можуть додаватися певні допоміжні пояснювальні слова. Транскодовані терміни, котрі закріпилися у вжитку мови, не потребують допоміжного описового перекладу. У разі, якщо, згідно словника, немає прямого коректного еквівалента певного терміна, або у разі,

якщо застосування певного типу транскодування, описового перекладу чи калькування є недоречними, застосування інших перекладацьких прийомів є, звісно, також можливим.

Стосовно інших перекладацьких прийомів із трансформації, що використовуються у виконанні перекладу архітектурно-будівельної літератури, можна виокремити прийоми конкретизації та генералізації, котрі відносяться до лексичних та/або семантичних – як спосіб перекладу одиниць тексту із мови оригіналу за допомогою застосування мовних одиниць цільової мови, котрі за своїм значенням не збігаються із текстом оригіналу, проте обов'язково можуть бути логічно продуковані.

Застосування конкретизації часто пов'язано із тим, що українській мові властива більша конкретність, ніж її відповідним лексичним одиницям англійської мови. Іншими словами, згідно із дослідженнями, одиниці англійської мови мають більшу абстрактність, ніж одиниці української мови. Крім того, для опису цього явища, в науковій літературі використовуються й інші терміни. Так, В. С. Виноградов вводить поняття «гіпонімічної відповідності» або «міжмовного гіпоніму», яке відповідає терміну «конкретизація». Під цим розуміється заміна назви родового поняття видовим [1, с. 102]. В українській мові, натомість, доцільно застосовувати заміну слів та/або словосполучень, яким властивий ширший діапазон значень, на еквівалент, котрий із огляду на контекст та стилістичні вимоги, в свою чергу, конкретизує значення. У ході виконання перекладу згідно цього прийому, лексичні сполуки мови оригіналу, котрі, на нашу думку, у більшості випадків є утвореними через складання основ, «перетворюються» у словосполучення.

У виконанні перекладу термінів та лексичних сполучень із ними у матеріалах технічної сфери загалом, та галузі будівництва в тому числі, існує можливість використання генералізації значення із мови оригіналу, що є доцільним за умови, якщо величина смислової впорядкованості одиниці із мови оригіналу є більшою за аналогічну величину цільової одиниці, котра, в свою чергу, відповідає за змістом в цільовій мові.

Певні прийоми із трансформації лексичних одиниць у виконанні перекладу термінів (термінологічних сполучень) використовуються за умови, якщо значення конкретного терміну є новизною в лексико-стилістичній системі української мови. Зокрема, експлікація – це додавання пояснення терміну у ході виконання перекладу, відповідно до визначення зробленого німецько-американським філософом мови Рудольфом Карнапом, це пояснення, котре надає можливість змінити поняття про явище, річ чи процес із неточного на точне [6]. Крім того, І. С. Полюк ототожнює поняття «експлікації» із описовим перекладом, а саме визначаючи її як лексико-граматичне перетворення, у якому лексична одиниця із мови оригіналу змінюється на словосполучення, котре вже експлікує належне їй значення, іншими словами – забезпечує допустимо вичерпне визначення або пояснення значення цільовою мовою [3].

До виконання описового перекладу, на нашу думку, можна застосовувати наступні вимоги: опис не слід перетворювати у надмірно деталізований; ключовий зміст поняття має

відобразитися через застосований термін у наданому перекладі; у виконанні перекладу складних термінів за допомогою цього прийому доволі часто утворюються словосполучення; із синтаксичної точки зору не має бути надто складною й сама структура словосполучення у цільовій мові.

Варто зазначити, що регулярність ужитку усіх вищезгаданих перекладацьких прийомів до термінів із технічно-будівельної сфери є, на нашу думку, неоднаковою, що підтверджують, зокрема, у своїй праці І. В. Кузнєцова та М. Ю. Шишлаков [4, с. 117].

Отже, на нашу думку, можна зробити висновок, що найбільш поширеними засобами у виконанні перекладу архітектурно-будівельних термінів можна назвати застосування калькування та використання еквіваленту. Зокрема, це можна пояснити наступним чином: згідно із наведеним вище, суттєвий відсоток обсягу термінології будівельно-технічних матеріалів – це одиниці термінологічних систем споріднених і дотичних сфер та точних наук. Така лексика є розвиненою, а тому до термінів здебільшого існують словникові відповідники в цільовій мові перекладу. Більше того, значний обсяг термінології будівельно-технічних матеріалів становлять саме складні слова, котрі часто перекладаються на цільову мову за допомогою вже згаданого калькування. Проте, нерідко зустрічаються й інші види перекладацьких прийомів, а також поширеною є поява неологізмів, в тому числі авторських, у зв'язку із швидким розвитком науки та техніки, а особливо у ІТ-сфері, тому вважаємо, що існує достатньо перспектив подальшого дослідження перекладу архітектурно-будівельної термінології та лексики в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградов В. С. Вступ в перекладознавство (загальні та лексичні питання). – Київ, 2001. – 224 с.
2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця, 2004. – 576 с.
3. Комплексні трансформації у процесі перекладу франкомовних текстів у галузі електротехніки. URL: http://www.rusnauka.com/48_NNM_2015/Philologia/6_204084.doc.htm.
4. Кузнєцова І. В., Шишлаков М. Ю. Особливості перекладу англійських архітектурно-будівельних термінів // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2016. №21 том 1. – Одеса, 2016. – с. 116-118.
5. Транскодування. URL: <https://studfile.net/preview/1588474/page:2/>.
6. Explication | Internet Encyclopedia of Philosophy. URL: <https://iep.utm.edu/explicat/>.